

Asia: VN/7020/2024

Lausuntopyyntö tekoäly- ja tekijänoikeuspienryhmien loppuraporteista

1. Täydentäviä huomioita pienryhmien laatimiin loppuraportteihin

Onko pienryhmä 1: Tekoäly luovassa työssä loppuraportin sisältöön täydennettävää oman toimialasi osalta?

-

Onko pienryhmä 2: Teknologia loppuraportin sisältöön täydennettävää oman toimialasi osalta?

-

Onko pienryhmä 3: Oikeudelliset kysymykset loppuraportin sisältöön täydennettävää oman toimialasi osalta?

-

2.1 TOIMENPITEET

1. Kannatanko esitettyjä toimenpiteitä?

Suomen museoliitto kannattaa sitä, että EU:n komission tekoälytoimisto ja muut EU-tason toimijat luovat eurooppalaiset ja kansainväliset standardit sekä käytänte- ja soveltamisohjeet.

- Tekijänoikeudellisesti relevanttien aineistojen käyttöä esimerkiksi tekoälyn kouluttamisessa ja kielimallien rakentamisessa ei tule ratkaista kansallisella sopimuslissenssisäännöksellä. On tärkeää, että tekoälyä säädellään unionin laajuisesti yhtenäisellä lainsäädännöllä.

- Kansallisen lain rajoitussäännöstä liittyen tekstin- ja tiedonlouhintaan ei tule kaventaa tai muuttaa sopimuslissenssisäännökseksi, joka edellyttäisi aina sopimuslissenssijärjestön luvan teksti- ja kuva-aineistojen käyttämiseksi esimerkiksi tekoälyn kouluttamisessa ja kielimallien rakentamisessa. Sopimuslissenssijärjestelmä olisi rajoitussäännöksen vastakohta. Kansallista sääntelyä ei tule tehdä myöskään generatiivisen tekoälymallin koulutusdatan osalta. Tekstin ja tiedonlouhinnan rajoitussäännös on säädetty EU-tasolla täysharmonisoinnilla direktiivissä (EU) 2019/790 ja tekoälysäädös nimenomaisesti kieltää tekoälysäädöksestä poikkeavan rajoittavan kansallisen sääntelyn.

- Generatiivisen tekoälymallin koulutusdatan raportointivelvollisuuden tulee olla tekoäly-toimiston raportointimallin mukaista, ei kansallisesti määriteltä.
- Turvallisuuden ja talouden myönteinen kehitys edellyttää teknologiasektorin myönteistä kehitystä EU:ssa. Talouden ja teknologian kehittämisen yhteyttä on korostanut Mario Draghin raportti Euroopan kilpailukyvyyn parantamisesta. The European Alliance for Research Excellence (EARE) vastustaa sopimuslisenssijärjestelmää, jonka se katsoo vaikeuttavan tutkimuksen, kehityksen ja innovaatioiden myönteistä kehitystä.
- Nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa muistiorganisaatioille toiminnan tekoälyn ekosysteemissä. Muistiorganisaatioiden rooli on jatkossakin huomioitava ja turvattava, eikä niiden määrältään huomattavien tietoaaineistojen tutkimuskäyttöä saa rajoittaa kansallisella lainsäädännöllä. Suomi on ja sen tulee pysyä Euroopan tekoälytutkimuksen keskeinen toimija. Kun tarkastellaan tekoälyn tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan juridista sääntelyä, tulisi tarkastelun kohteena olla EU:n digitaaliset sisämarkkinat ja EU-tason sääntely. Suomeen ei tule muodostaa tiukempaa lainsäädäntöä kuin mihin tekoälyasetus ohjaa pyrkimyksessään luoda EU-laajuisesti yhdenmukaista ja kokonaisvaltaisesti harmonisoitua tekoälyjärjestelmiä ja generatiivisia tekoälymalleja koskevaa sääntelyä.
- Erityisen suomalaisen sopimuslisenssin säätäminen synnyttäisi EU-tasolla monitahoisia ongelmia, ja se olisi esimerkiksi DSM direktiivin tiedonlouhintaa koskevan sääntelyn vastaista. Sopimuslisenssi myös asettaisi Suomen lain piirissä toimivat eri asemaan suhteessa muihin EU-maihin. On myös selvää, että muutos vaikuttaisi haitallisesti tekoäly-tutkimuksen tekemiseen Suomessa ja veisi tekoälymalleja ja -järjestelmiä kehittävät yritykset muihin maihin.

2. Onko jokin toimenpide mielestäsi toista tärkeämpi?

Tärkeintä on yhtenäinen oikeudellinen EU-tasoinen kehys suhteessa tekoälyyn.

EU-tasoinen sääntely mahdollistaa tekoälymallien ja tekoälyjärjestelmien tutkimuksen, kehittämisen ja innovaatiot. Suomen tulee välttää kansallisesta lainsäädännöstä johtuvia uusia poikkeuksia.

Tärkein toimenpide on Euroopan-tasoiset ja kansainväliset standardit sekä käytänne- ja soveltamisohjeet.

3. Millä tavalla katsot, että toimenpiteet tulisi toteuttaa?

Tekoälyyn liittyvä sääntely, standardit, käytänne- ja soveltamisohjeet sekä tekoälyyn liittyvä tekijänoikeusinfrastruktuurin kehittäminen tulee tehdä kansainvälisenä yhteistyönä ja EU-tasolla, ei kansallisilla modifikaatioilla.

2.2 KOULUTUS- JA TIEDOTUS

1. Kannatatko esitettyjä toimenpiteitä koulutukseen ja tiedotukseen liittyen?

Suomen museoliitto kannattaa tekoälyyn liittyvää tiedotusta ja koulutusta.

Tekoälyyn liittyvät pelisäännöt sekä käytänne- ja soveltamisohjeet tulee tehdä kansainvälisenä yhteistyönä ja EU-tasolla.

Tekoälyn ja tekijänoikeuden leikkauspinnassa metadatan ja erilaisten tunnisteiden rooli on merkittävä, ja näiden osalta selkeiden käytänteiden luominen on erittäin tärkeää.

Muistiorganisaatioilla on merkittävää osaamista metadata- ja tunnistekäytännöistä, ja sitä osaamista olisi hyvä hyödyntää tässäkin yhteydessä.

2. Onko jokin ehdotettu teema mielestäsi toista tärkeämpi?

Viittamme vastaukseen yllä kohdassa 1.

3. Millä tavalla katsot, että koulutus ja tiedotus tulisi toteuttaa?

Muistiorganisaatioiden rooli suhteessa tutkimukseen tulee turvata. Laadukkaalla tietoaaineistolla on suora vaikutus tutkimukseen ja sen laatuun, ja sitä kautta myös koulutuksen tasoon.

Muistiorganisaatioilla on merkittävää osaamista metadata- ja tunnistekäytännöistä, ja sitä osaamista olisi hyvä hyödyntää tässäkin yhteydessä.

2.3 SELVITYKSET

1. Kannatatko esitettyjä aiheita selvitettäväksi?

Suomen museoliitto kannattaa esitettyjen aiheiden selvitystä.

On tärkeää huomioida selvityksissä se, että tekoälytutkimusta koskee eri lainsäädäntö kuin kaupallista toimintaa.

2. Onko jokin selvityksen aihe mielestäsi toista tärkeämpi?

Laadukkaiden datasettien kriteerien selvittäminen on tärkeää tekoälyn opetusaineistojen puutteiden ja vinoumien tunnistamiseksi ja ehkäisemiseksi.

3. Millä tavalla katsot, että selvitykset tulisi toteuttaa?

Olennaista on, että tiedeyhteisö, kulttuuriperintösektori, muut datavarantoja hallinnoivat julkiset toimijat ja myös kotimaiset kaupalliset tekoälykehittäjät osallistuvat selvityksiin. jotta asiaa ei tarkastella pääsääntöisesti oikeudenhaltijoiden ja tekijänoikeusjärjestöjen näkökulmasta. Selvitysten tavoitteena tulisi olla löytää menetelmät ja reunaehdot ratkaisuille, joilla turvataan suomalaisen tutkimuksen ja tekoälykehittämisen toimintaedellytyksiä ja kilpailukykyä sekä tiedeyhteisössä hyväksyttyjä avoimen tieteen periaatteita.

Selvityksissä tulee tarkastella erikseen tutkimuksessa tehtävää ja kaupallista tekoälykehittämistä.

3. Lopuksi

Muita huomioita pienryhmien laatimiin loppuraportteihin ja niissä esitettyihin suosituksiin?

Pienryhmissä oikeudenhaltijat ja tekijänoikeusjärjestöt olivat erittäin kattavasti edustettuina, mikä vaikutti olennaisesti ryhmien loppuraportteihin.

Jatkokeskustelu olisi tärkeää laajentaa myös kattavasti tiedeyhteisöön, kulttuuriperintösektorille ja muille datavarantoja hallinnoiville julkisille toimijoille, sekä myös kaupallisiin tekoäly-toimijoihin. Näin varmistetaan mahdollisimman laaja-alainen ja tasapainoinen ymmärrys tekoälystä, sen kehittämisen tämänhetkistä menetelmistä ja siitä, välittyvätkö alkuperäiset tekstit ja kuvat tekijänoikeudellisesti relevantisti kielimallien kautta yleisölle.

Eri ratkaisuvaihtoehtojen ja niihin liittyvien riskien tarkastelu pitää tehdä kaikkia osapuolia kuunnellen. Tekoälyllä on laaja-alaiset vaikutukset koko yhteiskuntaan ja muun muassa tieteen ja tutkimuksen kilpailukykyyn, pienten kielialueiden kielimalleihin ja eurooppalaiseen suvereniteettiin globaalissa kilpailussa, joten sen reunaehtojen määrittäminen ei voi olla oikeudenhaltijoiden ja tekijänoikeusjärjestöjen tehtävä.

Tapio Veli-Markus
Suomen museoliitto ry